

Nr 134.

Ankom till riksdagens kansli den 14 maj 1946 kl. 4 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I propositionen nr 207 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 1 mars 1946, föreslagit riksdagen medgiva, att de till fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna avsätta medlen tills vidare må av Kungl. Maj:t disponeras i enlighet med vad chefen för finansdepartementet i nämnda statsrådsprotokoll förordat.

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition 1938:248 har riksdagen under sjunde huvudtiteln anvisat ett anslag av 3 000 000 kronor för avsättning till en fond för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna. Nu gällande grunder för fondens disposition godkändes av 1939 års lagtima riksdag (skr. nr 364) att provisoriskt gälla, intill dess definitiva bestämmelser kunde komma att utformas i anslutning till riktlinjerna för den allmänna arbetslöshetspolitiken.

Kungl. Maj:t uppdrog den 22 juni 1939 åt 1937-års arbetslöshets-sakkunniga att i samband med dem anförtrodda utredningsuppdrag utarbeta förslag till definitiva fondbestämmelser. Sedan de sakkunnigas verksamhet i anledning av kriget nedlagts, överlämnades uppdraget till statens arbetsmarknadskommission, som den 24 februari 1944 framlagt förslag till definitiva fondbestämmelser, utformade i anslutning till det numera tillämpade statsbidragssystemet i fråga om kommunernas arbetslöshetskostnader. Utskottet får beträffande innebörden av förslaget hänvisa till propositionen (s. 304).

I nyssnämnda skrivelse förordade *arbetsmarknadskommissionen*, att fondmedlen skulle ställas till kommissionens — i stället för till Kungl. Maj:ts — disposition och att de skulle användas i huvudsak för att minska Jukkasjärvi eller Gällivare kommuners kostnader för beredskaps- eller reservarbeten, till vilka arbetslösa från LKAB hänvisats. Dessutom skulle fondmedel kunna användas för omskolning och annan utbildning av arbetslösa från LKAB eller anhöriga till sådana. Kommissionen borde enligt förslaget äga utfärda de närmare tillämpningsföreskrifterna för fondens användning.

I tvenne framställningar, som inkommit till finansdepartementet den 18 januari 1946, ha *svenska gruvindustriarbetareförbundets avdelningar i Kiruna*,

Malmberget och Svartön anhållit, att ur fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna måtte få utgå *dels* pensionsutfyllnad med 40 kronor för månad till sådana gruvarbetare hos LKAB, som förtidspensionerades efter uppnådda 60 år, *dels ock* hyresbidrag till korttidsarbetande gruvarbetare med 5 kronor för varje dag, för vilken understöd utginge i enlighet med bestämmelserna i gruvindustriarbetarnas erkända arbetslöshetskassa. I dessa framställningar har *gruv- och metallindustridepartementet inom S. A. C.* i skrivelse den 25 januari 1946 instämt under framhållande jämväl av hjälpbehovet för organisationens egna medlemmar i Kiruna och Malmberget.

Arbetsmarknadskommisionen har i utlåtande över framställningarna tillstyrkt förslaget om pensionsutfyllnad vid förtidspensionering men avstyrkt förslaget om hyresbidrag som utfyllnad av daghjälpn från arbetslöshetskassan.

Departementschefen har inledningsvis förklarat, att han i nuvarande läge icke ansett lämpligt att framlägga förslag om definitiva fondbestämmelser utan i stället ville förorda att riksdagens medgivande utverkades för Kungl. Maj:t att disponera fondmedlen i huvudsak med ledning av tidigare gällande grunder men med iakttagande av de modifikationer, som funnes påkallade med hänsyn till den aktuella utformningen av de allmänna arbetslöshetsåtgärderna. Om fondmedlen sålunda alltjämt skulle stå till Kungl. Maj:ts förfogande, borde arbetsmarknadskommisionen inkomma med de särskilda förslag om disposition av medlen, som kommisionen funne påkallade.

Departementschefen har emellertid ansett, att en ytterligare uppmjukning av bestämmelserna borde ske på två punkter. Departementschefen har härom anfört följande.

Enligt de provisoriska bestämmelserna skola av fondmedel bekostade arbeten drivas utan sammanblandning med de allmänna, statliga eller statskommunala arbetslöshetsföretagen inom kommunerna. Av motiven till dessa bestämmelser framgår vidare, att den sakkunnige ansett fondmedel icke heller böra få disponeras till företag, till vilkas finansiering LKAB bidragit. Arbetsmarknadskommisionen har däremot i sitt förslag utgått ifrån att fondmedel skulle kunna disponeras för bestridande delvis av kostnaderna för statliga och statskommunala beredskaps- eller reservarbeten, dock med den reservationen att om behovsprövningen vid hänvisning av LKAB-anställda till visst beredskapsarbete skulle slopas, statens kostnader för detta arbete helt borde bestridas av fondmedel. För min del anser jag i princip önskvärt, att medelsdispositionen för anordnande av arbeten till sysselsättning av arbetslösa icke i alltför hög grad fastläses och begränsas i olika avseenden. Möjligheten bör hållas öppen för att med fondmedel bidra till beredskapsarbeten av olika slag, vare sig de i övrigt bekostas av arbetslöshetsmedel eller delvis finansieras med bidrag från LKAB. Då Kungl. Maj:t i varje särskilt fall bör pröva, om och i vad mån fondbidrag må utgå och fastställa villkoren för åtnjutande av bidrag, torde betänkligheter icke böra möta mot att i detta hänseende reglerande bestämmelser icke på förhand fastställas, som begränsa möjligheterna att välja den i varje situation lämpligaste anordningen. För att tillgodose kravet på samordning och enhetlig bedömning torde man, då fråga är om ett kombinerat fond- och beredskapsarbete, böra förutsätta, att medelsanvisningen från fonden och från arbetslöshetsanslagen prövas av Kungl. Maj:t i ett och samma ärende.

Den andra av de utvidgningar av fonddispositionen, som jag funnit påkallad, har aktualiserats av framställningen från gruvindustriarbetarorganisationerna om pensionsutfyllnad från fonden till förtidspensionerade från LKAB. I likhet med arbetsmarknadskommissionen anser jag det önskvärt att på denna väg söka få till stånd en reducering av antalet anställda vid malmfälten utan att därigenom öka antalet arbetslösa. En relativt betydande inkomstskillnad skulle, om sådana bidrag icke gaves, uppkomma mellan de kvarvarande gruvarbetarna och de förtidspensionerade. Enligt vad jag från bolaget inhämtat uppgå de sammanlagda pensionsförmåner, som utgå intill fyllda 65 år vid sådan förtidspensionering, till det i och för sig ansevärd beloppet av 1 688 kronor för såväl gifta som ogifta. Men den genomsnittliga årsinkomsten för arbetare vid LKAB understiger, enligt vad arbetsmarknadskommissionen anfört, icke vid nuvarande korttidsarbete 5 000 kronor, om jämväl understöden från arbetslöshetskassan medräknas. Även om pensionsutfyllnader från malmfonden icke kunna sägas utgöra en nödvändig förutsättning för att förmå de äldre arbetarna att mottaga bolagets erbjudande om förtidspension — detta har enligt vad jag inhämtat redan skett i stor utsträckning — synes mig lämpligt att genom dylika fondbidrag minska de ekonomiska svårigheter, som uppkomma för de förtidspensionerade. Jag vill sålunda tillstyrka, att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att disponera fondmedel för utbetalning av pensionsutfyllnad åt anställda hos LKAB, vilka förtidspensioneras efter fyllda 60 år i samband med inträffade sysselsättningssvårigheter.

Storleken av utfyllnaden och de närmare villkoren för dess tillgodonjutande torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa. För min del är jag beredd att tillstyrka, att pensionsutfyllnad må utgå med högst det föreslagna beloppet, 40 kronor för månaden, och att sådant bidrag må åtnjutas under tiden från och med månaden efter avgången ur tjänst, dock tidigast den 1 januari 1946, till och med den månad, varunder vederbörande fyller 65 år. En viss differentiering av bidraget efter försörjningsbördan synes böra övervägas.

Vad angår frågan om disponerande av fondmedlen för utgivande av hyresbidrag har departementschefen anfört följande.

Beträffande framställningen om hyresbidrag till utfyllnad av inkomsterna för korttidsarbetande gruvarbetare — vilken framställning avstyrkts av arbetsmarknadskommissionen — må erinras om att enligt nu gällande dispositionsbestämmelser hinder principiellt icke möter för Kungl. Maj:t att, sedan arbetstiden vid gruvorna blivit starkt nedsatt, bevilja fondbidrag för komplettering av inkomsterna för anställda hos LKAB. Dylika understöd ha förutsatts skola graderas efter familjeförsörjningsbördan och i övrigt utgå enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder. Med den begränsning av arbetstiden, som hittills förelegat vid malmfälten, innebärande en minskning med endast en sjättedel av normal arbetstid, är kravet på starkt nedsatt arbetstid uppenbarligen icke fyllt. Anledning synes mig icke heller föreligga att ifrågasätta en ändring av fondbestämmelserna på denna punkt. Den avgörande synpunkten är för mig därvid, att stor återhållsamhet måste iakttagas vid tillämpning av den här berörda formen av fondunderstöd på grund av de principiella erinringar, som kunna göras däremot, i synnerhet om fondunderstödet skulle komplettera en arbetslön, som redan tidigare genom sättet för uttagande av korttidsarbetet kunnat utfyllas med daghjälp m. m. från erkänd arbetslöshetskassa. En sådan återhållsamhet motiveras även starkt av fondens begränsade resurser.

Den i en framställning antydda synpunkten, att disposition av fondmedel skulle vara särskilt motiverad för understöd åt sådana korttidsarbetande gruvarbetare, som icke åtnjutit bidrag från arbetslöshetskassa av den anledningen, att dessa underlåtit att försäkringsmässigt sörja för sig, kan jag i likhet med arbetsmarknadscommissionen icke godtaga.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hage* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lövgren* och *Gavelin* (II: 440), i vilka hemställts, att riksdagen vid ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 207 måtte härtil foga det uttalandet, att det överlämnades till Kungl. Maj:t att i den mån förhållandena därtill föranledde använda den befintliga fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna även till utdelande av hyresbidrag till korttidsarbetande gruvarbetare under hänsynstagande helt eller delvis till den framställning, som rörande denna fråga gjorts av gruvindustriarbetareförbundets avdelningar i Kiruna, Malmberget och Svartön.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för nämnda förslag, får utskottet hänvisa till motionen I: 282.

Utskottet.

De sedan år 1939 provisoriskt gällande bestämmelserna om dispositionen av fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna ha förutsatts skola tjäna till huvudsaklig ledning för medelsanvändningen i avvaktan på att definitiva bestämmelser kunde komma att utformas i anslutning till de allmänna riktlinjerna för arbetslöshetspolitiken. Utskottet finner förklarligt att förslag om definitiva fondbestämmelser i nuvarande läge ansetts icke lämpligen böra framläggas. De nuvarande bestämmelserna få emellertid anses vara i vissa avseenden föråldrade. Med hänsyn härtil finner sig utskottet böra tillstyrka, att fondmedlen fortsättningsvis få av Kungl. Maj:t disponeras i huvudsak med ledning av tidigare gällande grunder men med iakttagande av de modifikation, som må finnas påkallade med hänsyn till den aktuella utformningen av de allmänna arbetslöshetsåtgärderna.

De av departementschefen förordade uppmjukningarna i fondbestämmelserna i vad avser sådana hjälpåtgärder, vilka ha karaktär av med fondmedel drivna allmänna arbeten, finner utskottet ägnade att möjliggöra en bättre anpassning av arbetena till olika uppkommande situationer.

Vad angår grunderna för den med fondmedel bedrivna kontanta bidragsverksamheten har departementschefen förordat, att möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att disponera fondmedel för utbetalning av pensionsutfyllnad åt anställda hos LKAB, vilka förtidspensioneras efter fyllda 60 år i samband med inträffade sysselsättningssvårigheter. Då det enligt utskottets mening får anses befogat, att i här avsedda fall taga i anspråk fondmedlen för att minska de ekonomiska svårigheter, som uppstå för de förtidspensionerade, och då jämväl vissa fördelar ur sysselsättningspolitisk synpunkt härigenom kunna uppnås, finner sig utskottet böra tillstyrka förslaget i denna del.

Vidkommande det motionsvis framställda yrkandet vill utskottet erinra därom, att enligt gällande bestämmelser bidrag ur fonden må utgå till

komplettering av arbetsinkomsterna först sedan arbetstiden vid gruvorna blivit starkt nedsatt. För närvarande bedrivs emellertid korttidsarbetet i allmänhet så, att gruvarbetarna äro permitterade endast 6 dagar under en femveckorsperiod. Sysselsättningssituationen kan alltså icke sägas vara sådan, att förutsättningar för fondmedlens ianspråktagande för här avsett ändamål äro förhanden. Utskottet, som bemärkt att daghjälp från erkänd arbetslöshetskassa utgår för fem dagar av nyssnämnda sexdagarsperiod, finner i nuvarande läge en viss återhållsamhet beträffande fondmedlens användning för inkomstuttyllnad vara befogad.

På grund av vad sålunda anförts anser sig utskottet i likhet med departementschefen icke böra ifrågasätta någon ändring av fondbestämmelserna på denna punkt.

Utskottet hemställer,

a) att riksdagen må medgiva, att de till fonden för vissa stödåtgärder inom malmkommunerna avsatta medlen tills vidare må av Kungl. Maj:t disponeras i enlighet med vad chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet över finansärenden för den 1 mars 1946 förordat;

b) att motionerna I:282 och II:440 icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 14 maj 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Lindström, Gränebo, Larsson, André, Bäckström, Heidö, Gustaf Ivar Anderson, Gillström, Berling, Hesselbom* och *Gunnar Andersson*; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Ward, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Malmborg* i Skövde, *Lindholm, Åkerström, Onsjö* och *Birke*.
